

3P, un „virus” reactivat, care amenința sănătatea justiției penale

Politica penală populistă (pe scurt 3 P), acesta este virusul la care mă refer. El bântuie de multă vreme prin societatea noastră. Ca orice virus care se respectă, a avut episoade de „epidemie” care au alternat cu stări de acalmie. În prezent, sunt unele „semne clinice” care sugerează că ne aflăm într-o perioadă de reactivare a acestui virus. Aceasta este ipoteza care trebuie verificată. Ca atare, în buna tradiție metodologică medicală (caci vorbim despre un virus) se impune, mai întâi, o scurtă „anamneza epidemiologică” (I), după care, o evaluare a „stării patologice actuale” (II).

I. „Anamneza epidemiologică”

Exacerbarea sentimentului de insecuritate publică, prin toate mijloacele, cu precădere a celor de informare în masă, urmată de propunerea și adoptarea unor soluții „salvatoare”, precum introducerea de noi incriminări sau sporirea pedepselor, în scopul de a obține voturi sau de a „fideliza” electoratul. Aceasta este, în opinia mea, definiția politicii penale populiste, un „truc” aducător de voturi folosit de multă vreme în democrații mai „batrâne” ca a noastră. Apariția virusului 3P, pe meleagurile mioritice, poate fi identificată în primii ani de după 1989, perioada ce coincide (pentru cine crede în coincidențe) cu primii ani de revenire la democrație, la alegeri libere și la promisiuni electorale. Am încercat să fiu un observator atent al politicii penale autohtone în ultimele trei decenii, astfel încât pot folosi propriile „fișe clinice” pentru o scurtă incursiune în istoricul „boli”.

În acord cu definiția enunțată mai sus, pot fi identificate *două simptome* care însoțesc, de regulă, 3P: tendința excesivă spre incriminare (*inflația legislativă*) și tendința excesivă de sporire a sancțiunilor (*escaladarea pedepselor*). Am atras atenția asupra acestor două simptome, la aproximativ zece ani de la schimbarea regimului politic de la noi, când, după acumulări succesive, virusul capătă accente epidemice, într-un articol în care vorbeam despre o criză de echilibru a justiției penale. Cu privire la primul simptom notăm atunci următoarele: „Super-inflația în materie penală, manifestată în toate variantele arătate anterior, reprezintă în dreptul nostru o realitate ce nu mai trebuie probată. Este de amintit, totuși, un „record” în acest sens, respectiv *publicarea într-o singură săptămână*, în Monitorul Oficial, a două acte normative vizând modificarea și completarea Codului penal: Legea nr. 197/2000 pentru modificarea și completarea unor dispoziții din Codul penal, publicată în Monitorul Oficial nr. 568 din 15 noiembrie 2000 și Ordonanța de urgență nr. 207/2000 privind modificarea și completarea Codului penal și Codului de procedura penală, publicată în Monitorul Oficial nr. 594 din 22 noiembrie 2000. Ambele acte normative au avut însă un destin meteoric, cel puțin în privința unora dintre modificările aduse. Astfel legea nr. 197/2000 care modificase substanțial unele infracțiuni privitoare la viața sexuală a fost „amendată” din acest punct de vedere prin apariția *O.U.G. nr. 89/21.06.2001*. La rândul ei *O.U.G. nr. 207/2000* a suferit modificări și completări odată cu adoptarea *Legii nr. 456/18.07.2001* (lege pentru aprobarea *O.U.G. nr. 207/2000*). Aceste „modificări ale modificărilor” sunt atât de relevante în privința nivelului inflației penale, încât fac inutil orice comentariu...”.¹ În legătură cu cel de al doilea simptom am aratat următoarele: „Înăsprirea regimului sancționator se poate realiza, în principal, prin trei modalități: majorarea limitelor generale ale pedepselor, majorarea limitelor speciale ale pedepselor pentru unele

infracțiuni și incriminarea unor noi variante agravante sau calificate ale unor infracțiuni. Toate aceste trei modalități se regasesc în Legea nr. 140/1996, care reprezintă o primă cotă de referință a tendinței de sporire a pedepselor manifestată după anul 1990 (...). Preocuparea pentru sporirea pedepselor a continuat și ulterior intrării în vigoare a Legii nr. 140/1996, un ultim exemplu semnificativ din acest punct de vedere fiind reprezentat de Ordonanța de urgență nr. 207/2000, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 456/2001 despre care am mai

amintit². După ce am explicat ineficiența unor astfel de măsuri și „pagubele colaterale” pe care le produc am concluzionat ca: „...atât inflația legislativă cât și escaladarea pedepselor produc efecte perverse (contrare așteptărilor), au un caracter nociv. Aceste tendințe trebuie estompate. Ar fi un prim pas al justiției penale, spre regăsirea echilibrului pierdut”³.

După o scurtă perioadă de acalmie, situația a început din nou să se înrăutățească, astfel încât, după aproximativ încă un deceniu, virusul a capatat din nou accente epidemice. Mutațiile aparute în „structura genetică a virusului” au adus o nouă simptomatologie, mai gravă, *banalizarea justiției penale*. Practic, acest nou simptom cuprindea, ca un „produs doi în unul”, ambele simptome detectate cu un deceniu în urmă: *inflația legislativă și escaladarea pedepselor*. În „fișa clinică” întocmită la vremea respectivă am arătat că banalizarea justiției penale „s-ar traduce printr-o alunecare în derizoriu, în neserios, a tot ceea ce este legat de justiția penală, de la elaborarea legii și până la aplicarea sau respectarea ei (...) Cel mai important vector al banalizării ideii de justiție penală își are originea în chiar sfera politicii penale a ultimelor două decenii, o politică haotică, inflaționistă și superficială în plan legislativ. Acest tip de politică a generat o situație inedită, respectiv faptul că ne raportăm la trei Coduri penale, unul în vigoare, altul prorogă și altul aflat în fază de proiect. Aceasta stranie situație nici nu ar trebui să ne preocupe prea mult, dacă nu ar fi completată de invazia incriminărilor din legile speciale. În acest segment al materiei penale lucrurile sunt realmente scăpate de sub orice control. Din acest punct de vedere se poate vorbi despre *banalizarea prin penalizare*. Într-o dezlănțuire kafkiană, legiuitorul ultimilor ani a penalizat, în aproape fiecare domeniu de activitate, modalități specifice de furturi, înșelăciuni, distrugeri și chiar omoruri, pe care, de regulă, le-a sancționat mai aspru, ca variante agravate ale infracțiunilor de bază. În efortul de a întocmi o evidență cât de cât actuală, Consiliul Legislativ a redactat recent o listă ce cuprinde 250 de legi penale speciale sau legi extra penale ce conțin dispoziții penale. O astfel de evidență este însă relativă, datorită faptului că procesul de incriminare/dezincriminare sau modificare este unul permanent, iar formulele prin care se dispun abrogările implicite ale unor texte sunt vagi și discutabile. Ceea ce deranjează la aceste incriminări din legile speciale nu este doar numărul mare și lipsa unei evidențe clare, ci și tehnica legislativă, pe baza

careia sunt construite, de cele mai multe ori lamentabilă”⁴. Cu aceeași ocazie, după analiza noii simptomatologii a virusului, am propus și o „schema de tratament” în trei trepte: „Legislația trebuie să fie curățată, în cel mai scurt timp, de toate acele incriminări defectuoase, care parazitează justiția penală, o împing în derizoriu, conducând la banalizarea ei. Trei pași trebuie urmați pentru aceasta: trebuie stopată imediat incriminarea „pe colțul mesei”, ce are la bază propuneri, altminteri poate bine intenționate, venite de la specialiști din diverse domenii, dar care nu au nicio legătură cu dreptul penal; trebuie selectate și introduse în codul penal toate acele fapte incriminate în legi speciale, care merita în mod real o sancțiune penală, iar în aceste cazuri, textul incriminator trebuie conceput în mod inteligent; trebuie abrogate toate infracțiunile din legile speciale care, fie sunt prost concepute, fie dublează incriminările din cod, fie, pur și simplu nu merita un statut penal, putând foarte bine să rămână în sfera contravențională”⁵.

Într-o oarecare măsură, tratamentul prescris a fost aplicat: pentru un timp a fost oprită „hemoragia incriminatorie”, iar prin adoptarea noului

Cod penal (Legea nr. 286/2009⁶) și, ulterior, prin Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal⁷ a fost restabilit echilibrul pedepselor și s-a procedat la o „dezinfecție” în zona infracțiunilor din legile speciale. Am salutat la vremea

respectivă „reașezarea în limite normale a tratamentului sancționator” pe care o aducea noul proiect de Cod penal⁸. A urmat o perioadă de acalmie, care a continuat, o vreme, și după intrarea în vigoare a noului Cod penal, la 1 februarie 2014.

De același autor, citește și

[În căutarea stării de „antifragilitate” pentru persoana juridică și managementul acesteia, în raport cu „stresul penal” \(I\)](#)

[În căutarea stării de „antifragilitate” pentru persoana juridică și managementul acesteia, în raport cu „stresul penal” \(continuare\)](#)

[În căutarea stării de „antifragilitate” pentru persoana juridică și managementul acesteia, în raport cu „stresul penal” \(III\)](#)

[Un exemplu de politică penală care confirmă zicala: „Și drumul spre iad este pavat cu bune intenții”](#)

II. „Starea patologică actuală”

Dupa cum a rezultat și din scurta anamneza efectuată anterior, ciclul epidemic se întinde pe o durată de aproximativ un deceniu. Dacă avem în vedere că ultima perioadă de acalmie s-a făcut simțită după adoptarea noului Cod penal în anul 2009 (cum aratăm mai sus), și dacă se păstrează „modelul matematic”, este exact „momentul propice” pentru un nou „episod epidemic”.

Primele semne de reactivare a virusului au apărut, totuși, cu ceva timp în urmă. Un bun exemplu în acest sens a fost OUG nr. 18/2016. Una dintre „creațiile” acestea a fost introducerea în Codul penal a art. 256¹ (**Faptele care au produs consecințe deosebit de grave**) cu următorul conținut: „Dacă faptele prevăzute la art. 228, 229, 233, 234, 235, 239, 242, 244, 245, 247, art. 249-251 au produs consecințe deosebit de grave, limitele speciale ale pedepsei prevăzute de lege se majorează cu jumătate”. Am criticat această inițiativă, la vremea respectivă, arătând următoarele: „Această dispoziție „ucide” întreaga filozofie din noul Cod penal, prin care s-a încercat readucerea pedepselor la un nivel rezonabil și restabilirea unei ierarhii firești a pedepselor, ținând cont de valorile ocrotite. Am obosit să scriu despre necesitatea unui echilibru în politica penală, despre logica pedepselor în noul Cod penal, despre imensa stupidenie de a avea aceleași limite

de pedeapsă pentru omor și furt calificat⁹”. O altă inițiativă a Ordonanței amintite a fost aceea de a modifica diferite infracțiuni contra libertății și integrității sexuale în scopul declarat de a oferi o protecție sporită minorilor. Despre erorile acestor modificări, în special despre cele intervenite la infracțiunea prevăzută de art. 220 Cod penal (Actul sexual cu un minor), am scris la momentul respectiv¹⁰. Exemplul acestei Ordonanțe este edificator pentru simptomatologia 3 P. Traduse în slogan electoral, modificările aduse prin Ordonanța ar suna în felul următor: „Noi te apărăm față de cei care te fură și cei care îți agresează sexual copiii”. Cum să nu te lași sedus de un asemenea mesaj?

Pentru a completa „tabloul clinic” să trecem la ce se întâmplă „în zilele noastre”. Intrigat de o știre apărută în media, potrivit căreia violul „se va pedepsi de acum înainte cu închisoarea pe viață” am intrat pe portalul Camerei Deputaților, pentru a vedea ce ne mai pregătesc aleșii noștri în materie de 3P. Am constatat că există două proiecte de lege care ne pot interesa în contextul prezentei analize; ambele figurează ca fiind trimise pentru raport la comisiile permanente ale Camerei Deputaților.

Primul este PL-x nr. 101/09.03.2020 - Proiect de Lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, precum și pentru modificarea art. 223 alin. (2) din Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală¹¹ (în continuare Proiectul). În mare, Proiectul reia tema protecției sexuale a minorilor, ce a constituit și obiectivul OUG nr. 18/2016, după cum am văzut mai sus. Practic, se urmărește o nouă marire a limitelor de pedeapsă, pentru aceleași infracțiuni ale caror limite fuseseră deja marite prin amintita Ordonanță.

Analfabetismul juridic al Proiectului razbate din chiar expunerea de motive din care citez: „Prin urmare, considerăm necesară modificarea actelor legislative care prevăd *pedepsirea infracțiunilor* contra libertății și integrității sexuale a minorilor, astfel încât orice faptă care implică *contact sexual* cu un minor cu vârsta mai mică de 15 ani să fie în mod direct încadrată ca viol, fără a fi nevoie de dovezi care să ateste imposibilitatea victimei de a se apăra sau tentativa de a opune rezistență (...). Totodată, diferența de vârstă pentru care *infracțiunile nu vor fi sancționate* va scădea de la 3 la 2 ani, cu scopul de a limita situațiile în care abuzatorul primește pedeapsă minimă. De asemenea,

propunerea prevede creșterea vârstei minime pentru care este un astfel de act poate fi considerat consimțământ, de la 15 la 16 ani”¹² (sublinierile îmi aparțin, nu și erorile din text). Las deoparte faptul că „actele legislative” nu pot să prevadă „pedepsirea infracțiunilor”, deoarece infracțiunea este „fapta prevăzută și pedepsită de legea penală” deci, ar însemna că pedepsim pedepsele... Las deoparte și faptul că diferența de vârstă nu are nicio legătură cu „pedeapsa minimă” primită de „abuzator” deoarece, conform art. 220 alin. (5): „faptele prevăzute în alin. (1) și (2) nu se sancționează dacă diferența de vârstă nu depășește 3 ani” (s.n.).

Nu pot trece însă cu vederea, ideea „nastrușnică” potrivit căreia „orice faptă care implică *contact sexual* cu un minor cu vârsta mai mică de 15 ani să fie în mod direct încadrată ca viol”. În primul rând, sintagma *contact sexual* nu este folosită de legiuitor, nicaieri, în capitolul destinat infracțiunilor contra libertății și integrității sexuale. Elementul material al violului, identic cu cel al actului sexual cu un minor (ceea ce diferențiază cele două infracțiuni fiind folosirea sau nu a constrângerii în sens larg) este foarte clar prevăzut de legiuitor și el nu se referă la contact sexual. Or, chiar și un student de anul II trebuie să știe că, fără existența elementului material, infracțiunea nu poate să existe. Prin urmare, *contactul sexual* cu un minor nu poate fi „încadrat direct la viol”, sub nicio formă, cel puțin în redactarea actuală a Codului penal,

dar și a Proiectului discutat (care nu modifica elementul material al violului sau al actului sexual cu un minor). Cel mult, *contactul sexual* cu un minor ar putea intra în categoria „act de natura sexuala” la care se refera art. 221 Cod penal (coruperea sexuala a minorilor). Dar, pentru ca aceasta și mai mare „nastrușnicie” sa produca efecte ar fi fost necesara modificarea în acest sens a art. 221 C.pen., ceea ce nu se reflecta în textul propus de Proiect. Dar, sa las deoparte „răutățile” și sa traduc eu ce au vrut sa spuna redactorii Expunerii de motive, dar nu au putut „cu vorbele lor”: fapta de act sexual cu un minor sa fie asimilata de legiuitor cu infracțiunea de viol, în situațiile în care victima are o vârstă mai mica de 15 ani. În acest caz am fi tentați sa spunem „toate bune și frumoase” numai ca, (foarte) puțin mai departe, „modificarea propusa se modifica” și suntem anunțați ca „propunerea prevede creșterea vârstei minime pentru *care este un astfel de act poate fi considerat* consimțământ, de la 15 la 16 ani”. Las deoparte ca „este un este” în plus în propoziție și presupun (sau intuiesc mai degraba) ca actul care poate fi „considerat consimțământ” (corect ar fi *consimțit*, în opinia mea) se refera la elementul material specific actului sexual cu un minor. Or, în acest caz, propunerea ar fi ca fapta de act sexual cu un minor sa fie prevazuta de legiuitor drept viol, în situațiile în care victima are o vârstă mai mica de 16 ani (nu de 15 cum se propunea cu doar câteva rânduri mai înainte). Care este pâna la urma pragul? Vorba lui Farfuridi: „Din aceasta dilema nu puteți ieși...Am zis!”. Noroc cu Proiectul în sine care, în ciuda intenției, nu aduce nicio modificare de natura a implementa masura proclamata, într-o forma sau alta. Aceasta situație (ciudata și jenanta în același timp) a fost sesizata și de Consiliul Legislativ care a avizat favorabil propunerea legislativa (!?!) cu mai multe observații și propuneri printre care și urmatoarea: „Semnalăm ca intervențiile legislative preconizate nu au ca efect, așa cum se precizeaza în expunerea de motive ca „orice fapta care implica *contact sexual* cu un minor cu vârsta mai mica de 15 ani sa fie în mod direct încadrata ca viol, fara a fi nevoie de dovezi care sa ateste

imposibilitatea victimei de a se apara sau tentativa de a opune rezistență”.¹³ Cu alte cuvinte, adaptând zicala „a uitat de la mâna pâna la gura”, am putea spune ca aleșii noștri (propunatori de legi) au uitat „de la expunere pâna la propunere”. Nu voi face o analiza integrala a Proiectului care, cel puțin la o prima lectura, pare sa conțină numeroase erori, deoarece sper ca el va fi respins, pur și simplu, în Camera Deputaților, forul decizional. Semnalez, spre exemplificare, doar doua anomalii, ce apar în forma actuala a Proiectului. Prima consta în pedeapsa prevazuta pentru o noua varianta agravata (alin. 3¹), introdusa la art. 213 C.pen. (Proxenetismul). Conform acestei variante, pentru faptele de proxenetism săvârșite față de un minor, în anumite ipoteze¹⁴, limita maxima a pedepsei (rezultata prin aplicarea fracțiilor de majorare propuse) ar fi de 18 ani, 7 luni și 15 zile. Dincolo de faptul ca aceasta limita se apropie „periculos de mult” de maximul prevazut pentru omor (20 de ani), observam ca ea depășește limita maxima de la violul comis asupra minorului, într-o varianta agravata noua introdusa prin Proiect, respectiv 15 ani (art. 218 alin. 3¹) și, mai mult, depășește limita maxima a pedepsei pentru violul urmat de moartea victimei, inclusiv când aceasta este un minor, limita ce este de 18 ani. Daca va întrebați ce logica sta la baza stabilirii acestor pedepse va raspund eu: niciuna. Este clasica eroare a necorelării textelor, care intervine atunci când modificarile unor infracțiuni se realizeaza fara un suport profesionist. A doua anomalie consta în ridicarea de la 15 la 16 ani a vârstei de la care o persoana „are dreptul sa întrețină acte sexuale”, fara riscul de a-și trimite partenerul la „pușcarie”. Astfel, conform art. 220 alin. (4), raportat la art. 220 alin. (1) C.pen., în varianta Proiectului, daca în ziua în care a împlinit 18 ani o persoana (indiferent de sex) întreține un act sexual cu o alta persoana (indiferent de sex) care, mai avea o zi pâna sa împlineasca 16 ani, prima persoana risca pâna la 10 ani de închisoare. Nu are relevanța ca persoanele respective sunt într-o relație de prietenie sau ca, eventual, sunt îndragostite una de alta...În plus, este de remarcat ca, în conformitate cu dispozițiile Codului civil, la împlinirea vârstei de 16 ani, în anumite condiții, o persoana se poate casatori, dar, în conformitate cu dispozițiile Codului penal, așa cum ar fi modificate, daca, cu o zi înainte, persoana ar întreține un act sexual, partenerul ar risca sa intre la pușcarie pentru 10 ani. Comentariile sunt, și aici, de prisos...

Al doilea proiect de lege, „cireașa de pe tortul epidemiei”, este PL-x nr. 216/29.04.2020 – Proiect de Lege pentru modificarea și

completarea art. 218 din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal¹⁵ (în continuare „Proiectul”). Deși propunerea legislativa este dezarmant de simpla, ea are o putere de „penetrare electorala” bine calculata (de aici și denumirea propusa de mine – „Proiectul”). Astfel, litera c) de la alin. (3) al art. 218 C.pen. (victima este un minor) se abroga, iar dupa alin. (6) se introduce un nou alineat (7) cu urmatorul cuprins: „ Pedeapsa este detențiunea pe viața atunci când victima este un minor”. Scurt și cuprinzator cum s-ar spune și, mai ales, penetrant în masa amorfă a acelei părți „amorțite” a electoratului. „Proiectul” vine cu un mesaj clar: noi suntem cei care îi trimit la „pușcarie pe viața” pe cei care va violeaza copiii. Este posibil sa nu ne votați?

În mod înțelept, Consiliul Legislativ a avizat negativ propunerea și a explicat, în mod elegant, ca aceasta încalca principiul fundamental al individualizării pedepsei, precum și principiul adaptabilității sancțiunilor de drept penal. Se mai atrage atenția ca „pedeapsa detențiunii pe viața este prevazuta (fara alternativa – n.n.) numai în cazul variantei agravate constând în săvârșirea în timp de razboi a uneia dintre infracțiunile contra pacii și omenirii, respectiv infracțiunea de genocid – art. 438 alin. (2) din Codul penal”¹⁶.

Nu pot fi la fel de elegant precum Consiliul Legislativ și voi spune de-a dreptul ca „Proiectul” este o „gogomanie juridica” fara egal. În fața unei astfel de aberații legislative ar fi chiar jenant sa aduc argumente juridice legate de logica și ierarhia pedepselor, de principiul fundamental al individualizării pedepsei mai sus amintit, etc. Am sa le aduc doar la cunoștința propunătorilor acestui „Proiectil” ca în Codul penal, la art. 189, exista infracțiunea de omor calificat care prevede pedeapsa cu detențiunea pe viața sau închisoarea de la 15 la 25 de ani.

Printre împrejurările care califica omorul pot fi amintite: fapta savârșită cu premeditare (lit. a), asupra a doua sau mai multor persoane (lit. f) și prin cruzimi (lit. h). În traducere, ca sa fiu înțeles și de propunatori, dacă faptuitorul, cu premeditare (adică după ce chibzuește și pregătește fapta) ucide mai multe persoane (sa presupunem zece persoane, toate minore) prin cruzimi (adică le supune la suferințe deosebite și prelungite) are prin lege (cel puțin teoretic) alternativa pedepsei cu închisoarea de la 15 la 25 de ani, pe lângă cea a detențiunii pe viață. Ca sa știți!

Ceea ce mi se pare de-a dreptul revoltător, în acest caz, este faptul ca aceasta aberație legislativă a fost adoptată de Senat *ca urmare a depășirii termenului de adoptare, potrivit art.75 alin.(2) teza a III-a din Constituția României republicată*¹⁷. Adică, așa cum ar spune „gurile rele”, a fost adoptată prin „procedura indolenței parlamentare”. Trist dar adevărat. Este inutil sa mai calific împrejurarea ca aceasta propunere ignora total primul Proiect amintit mai sus, votat în unanimitate în același Senat?! Deși este evident ca cele doua Proiecte se exclud reciproc, totuși, ele au fost promovate de același for legislativ. Ca tot vorbeam mai sus despre legiferarea „pe colțul mesei”...

Ca sa fiu bine înțeles: agresiunile sexuale de orice fel asupra minorilor și mai ales violurile reprezintă fapte extrem de grave care trebuie sa fie ferm sancționate, cu pedepse severe. Codul penal prevede aceste pedepse, ele trebuie doar sa fie aplicate, ținând cont de particularitățile fiecărei fapte. Marirea pedepselor este, în sine, o masura iluzorie și, oricum, limitată. În orice caz, nu propunerile legislative populiste îi vor pune pe minori la adăpost de astfel de fapte. Dacă autoritățile sunt în mod real îngrijorate și preocupate de fenomenul reprezentat de agresiunile sexuale asupra minorilor, ar trebui sa elaboreze și sa puna în practica strategii preventive inteligente. Sa ne reamintim în acest context vechiul principiu conform caruia este mai important sa previi decât sa pedepsești.

În concluzie, pe baza datelor oferite de „anamneza epidemiologică” la care se adauga constatările rezultate din verificarea „stării patologice actuale”, ipoteza de la care am plecat se confirma: virusul 3 P s-a reactivat și el amenința, din nou, sanatatea justiției penale. Ar trebui sa lucram la un vaccin...

1. V. Cioclei, *Despre nevoia de echilibru în justiția penală*, Analele Universității București seria Drept, 2001 sau , *Critica rațiunii penale. Studii de criminologie juridică și drept penal*, Ed. C.H. Beck, 2009, p. 6.

2. *Idem* p. 10.

3. *Idem* p. 13.

4. V. Cioclei, *Banalizarea justiției penale (I)*, Curierul judiciar nr. 10/2008 sau, *Critica rațiunii penale... op.cit.* p. 38.

5. V. Cioclei, *Banalizarea justiției penale (II)*, Curierul judiciar nr. 11/2008 sau, *Critica rațiunii penale... op.cit.* p. 47.

6. M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2009

7. M. Of. nr. 757 din 12 noiembrie 2012.

8. A se vedea în acest sens, V. Cioclei, *Aspecte privind logica pedepselor în noul proiect de Cod penal*, în *Critica rațiunii penale... op.cit.* p. 56 și urm.

9. V. Cioclei, *Politica penală – „musafirul de-o prună, sau de doua”?*, disponibil la

<https://www.juridice.ro/454810/politica-penala-musafirul-de-o-pruna-sau-de-doua.html?fbclid=IwAR2kwhUjFEjsN-VnfTdChPWB1nviblbr9LUpujkmnCgFcmgmHODXchiEfyg>

10. V. Cioclei, *Din nou despre modificările Codului penal prin O.U.G. nr. 18/2016 sau „Mircea, fă-te ca legiferezi (în penal)”* disponibil la:

<https://www.juridice.ro/476873/din-nou-despre-modificarile-codului-penal-prin-o-u-g-nr-182016-sau-mircea-fa-te-ca-legiferezi-in-penal.html?fbclid=IwAR1yxIAyAGXBvgAugpsiOaVWYJLVUKqL2zNxJR-6TgJ7Hb2NMZZqWk3JaYO>

11. Disponibil la: http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=18409

12. Disponibil la: <http://www.cdep.ro/proiecte/2020/100/00/1/em131.pdf>

13. Disponibil la: <http://www.cdep.ro/proiecte/2020/100/00/1/cl131.pdf>

14. Vezi Proiect disponibil la: <http://www.cdep.ro/proiecte/2020/100/00/1/se131.pdf>

15. A se vedea: http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=18259

16. Disponibil la: <http://www.cdep.ro/proiecte/2020/200/10/6/cl265.pdf>

17. A se vedea: http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=18259